

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК**

**ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

«КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО»

для студентів 2 курсу факультету № 7
заочної форми навчання

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 93 «Міжнародні відносини»
спеціальності 293 «Міжнародне право»

**Харків
2022**

Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни «Конституційне право» для студентів 2 курсу факультету № 7 заочної форми навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 93 «Міжнародні відносини» спеціальності 293 «Міжнародне право» / уклад.: Т. М. Слiнько, Л. К. Байрачна, О. Г. Кушнiренко, О. О. Любченко . Харкiв : Нац. юрид. ун-т iм. Ярослава Мудрого, 2022 р. 108 с.

У к л а д а ч i: Т.М. Слiнько,
Л.К.Байрачна ,
О.Г. Кушнiренко,
О. О. Любченко

Рекомендовано до видання редакцiйно-видавничою радою Унiверситету (протокол № 2 вiд 17.02.2022 р.).

© Нацiональний юридичний
унiверситет iменi Ярослава Мудрого,
2022

Вступ

Навчальна дисципліна «Конституційне право» є базовою при підготовці фахівців за спеціальністю «Міжнародне право». Визначаючи засади інших галузей права, конституційне право враховує найбільш важливі наукові положення й напрацювання з теорії держави і права, політології та інших суспільних дисциплін. Оскільки конституційне право належить до галузей права, які найбільш динамічно розвиваються, оволодіння ним у порівняльному аспекті найбільшою мірою сприяє виявленню позитивних та негативних моментів в існуючих публічно-правових інститутах. Значення предмета «Конституційне право» особливо проявляється в умовах глобалізації та інформатизації, які є додатковим стимулом активної взаємодії і взаємодоповнення елементів різноманітних правових систем.

Від класичного курсу конституційного права зарубіжних країн дана дисципліна відрізняється більш широким застосуванням порівняльно-правового й порівняльно-історичного методів вивчення, що дозволяє чіткіше виявляти загальне і особливе в сучасному стані й процесах розвитку конституційних інститутів та правовідносин, урегулюванні колізій, що виникають у сфері конституційного права.

У межах цієї дисципліни піддаються аналізу конституційний лад України і зарубіжних країн, сучасні моделі конституції; розглядаються конституційні форми безпосередньої демократії, конституційний статус людини та громадянина; всебічно вивчаються конституційний статус парламенту, глави держави, уряду, а також конституційні моделі судової влади та конституційного правосуддя, місцевого управління та місцевого самоврядування.

Особлива увага приділяється засадам конституційного ладу, принципам обмеження та поділу влади, верховенства права, статусу політичних партій та масових громадських рухів, формі державного устрою та державного правління, політичного режиму.

У результаті засвоєння навчальної дисципліни студенти повинні:

– **з н а т и** поняття найбільш важливих конституційно-правових дефініцій, розуміти природу і призначення інститутів та відносин сучасного конституціоналізму, які склалися в світі; фактори, завдяки яким конституційна теорія перетворюється в практичний конституціоналізм, а також теоретичні аспекти конституційно-правової проблематики;

– **у м і т и** використовувати набуті знання у подальшому в своїй професійній діяльності, розбиратися в змісті нормативно-правових актів та в практиці їх застосування, виявляти та розкривати причинні зв'язки розвитку основних інститутів та правовідносин у сфері конституційного права, аналізувати співвідношення загального та особливого в організації й функціонуванні конституційних інститутів сучасних держав.

1. ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН ЛЕКЦІЙ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема навчальної дисципліни	Обсяг у годинах							
	Денна форма				Заочна форма			
	Усьог о	У тому числі			Усьог о	У тому числі		
		Л	П З	СР С		Л	П З	СР С
Модуль 1. Основи конституції та конституційног о ладу сучасної держави								
Тема 1. Загальна характеристика конституційного права	8	2	2	4				8
Тема 2. Сучасні моделі конституцій	8	2	2	4		2	2	4
Тема 3. Засади конституційного ладу	10	4	2	4				10
<i>Разом</i>	<i>26</i>	<i>8</i>	<i>6</i>	<i>12</i>	<i>26</i>	<i>2</i>	<i>2</i>	<i>22</i>
Модуль 2. Порівняльний аналіз сучасних форм держави								
Тема 4. Держава як категорія конституційного права	10	2	4	4				10
Тема 5. Конституційні форми без-посередньої демократії	12	2	4	6		2	2	8
Тема 6. Конституційні принципи соціально-економічної структури, політичної системи й духовного життя суспільства	8	2	2	4				8

Тема 7. Конституційний статус людини та громадянина	14	4	4	6			14
<i>Разом</i>	<i>44</i>	<i>10</i>	<i>14</i>	<i>20</i>	<i>44</i>	<i>2</i>	<i>40</i>
Модуль 3. Конституційне регулювання діяльності органів публічної влади в Україні та зарубіжних країнах							
Тема 8. Конституційний статус парламенту	8	2	2	4			8
Тема 9. Конституційний статус глави держави	8	2	2	4		2	6
Тема 10. Конституційний статус уряду	8	2	2	4			8
<i>Разом</i>	<i>24</i>	<i>6</i>	<i>6</i>	<i>12</i>	<i>24</i>	<i>2</i>	<i>22</i>
Модуль 4. Конституційні моделі судової влади, конституційне правосуддя							
Тема 11. Конституційні моделі судової влади	8	2	2	4			8
Тема 12. Конституційні моделі конституційного правосуддя	10	4	2	4			10
Тема 13. Конституційно-судовий процес	8	2	2	4			8
<i>Разом</i>	<i>26</i>	<i>8</i>	<i>6</i>	<i>12</i>	<i>26</i>		<i>26</i>
Усього годин / кредитів ECTS	120 / 4	32	32	56	120/4	4	110

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО»

Модуль 1. Основи конституції та конституційного ладу сучасної держави

Тема 1. Загальна характеристика конституційного права

Поняття і предмет конституційного права. Конституційно-правові норми, їх особливості та класифікація. Конституційно-правові відносини: поняття, структура, підстави виникнення. Об'єкти та суб'єкти конституційного права. Джерела конституційного права.

Відповідальність у конституційному праві.

Тема 2. Сучасні моделі конституцій

Поняття і сутність конституції як основного закону суспільства й держави. Поняття і форми реалізації установчої влади народу. Форма і структура конституцій. Мова і стиль конституцій. Функції та юридичні властивості конституцій. Класифікація конституцій. Порядок прийняття і внесення змін (поправок) до конституцій.

Тема 3. Засади конституційного ладу

Конституційний лад і його засади. Соціальна, правова, демократична держава. Принцип обмеження влади конституцією і законами. Принцип верховенства права як складова конституційного ладу.

Державний суверенітет і поділ влади. Державні символи і державна (офіційна) мова.

Поняття «державна територія». Види федерацій у різних країнах. Унітарна держава. Конфедерація. Державна територія і система адміністративно-територіального устрою. Столиця. Автономія: поняття, форми, види.

Державний (політичний) режим: поняття та різновиди.

Модуль 2. Порівняльний аналіз сучасних форм держави

Тема 4. Держава як категорія конституційного права

Форма державного правління (республіка і монархія).

Поняття та засади місцевого управління. Система, структура та форми діяльності місцевих органів. Порівняльний аналіз діяльності органів самоврядування в різних державах світу.

Тема 5. Конституційні форми безпосередньої демократії

Демократія та її форми. Принцип народного суверенітету. Співвідношення представницької і безпосередньої демократії. Референдум (плебісцит). Народна ініціатива. Види референдумів. Предмет референдумів у різних країнах. Вибори. Організація і проведення виборів. Принципи виборчого права. Мажоритарна, пропорційна і змішана виборчі системи. Виборчі цензи.

Тема 6. Конституційні принципи соціально-економічної структури, політичної системи й духовного життя суспільства

Конституційно-правові засади політичної системи. Статус політичних партій та масових громадських рухів. Держава і релігія. Порівняльний аналіз конституційного регулювання статусу особи в сучасному світі. Конституційні засади економічної системи.

Тема 7. Конституційний статус людини та громадянина

Засади конституційного статусу людини і громадянина. Інститут громадянства (підданства): поняття, підстави набуття і припинення громадянства. Єдине громадянство. Конституційні права, свободи й обов'язки:

поняття, юридична природа, гарантії. Класифікація конституційних прав. Види і характеристика особистих, політичних та інших прав людини й громадянина. Природні права. Позитивні права. Правові підстави обмеження в реалізації конституційних прав і свобод. Державно-правові й міжнародно-правові механізми захисту прав громадян.

Модуль 3. Конституційне регулювання діяльності органів публічної влади в Україні та зарубіжних країнах

Тема 8. Конституційний статус парламенту

Конституційні моделі законодавчої влади. Загальна характеристика представницьких органів. Формування, структура і склад парламенту, основні форми діяльності. Парламентські фракції, комітети і комісії. Парламентські дебати. Законодавчий процес. Конституційний статус депутатів. Депутатський мандат. Імунітет та індемнітет. Конституційні засади інституту народного захисника (омбудсмена).

Тема 9. Конституційний статус глави держави

Державна влада як інститут конституційного права. Інститут глави держави та його різновид. Порядок і умови заміщення поста (посади) глави держави в монархіях і республіках. Функції, компетенція й відповідальність глави держави. Імпічмент. Взаємовідносини глави держави з парламентом, урядом та іншими державними органами. Акти глави держави.

Тема 10. Конституційний статус уряду

Система органів виконавчої влади. Формування уряду. Компетенція та акти. Глава уряду, члени уряду та їх статус. Політична відповідальність уряду. Організація виконавчої влади в умовах різних форм державного правління. Допоміжні органи уряду в різних країнах.

Модуль 4. Конституційні моделі судової влади, конституційне правосуддя

Тема 11. Конституційні моделі судової влади

Загальне вчення про судову владу. Адміністративна юстиція. Взаємовідносини судової влади й органів прокуратури в різних країнах. Суд присяжних. Основні принципи організації та діяльності судової влади. Статус суддів.

Тема 12. Конституційні моделі конституційного правосуддя

Моделі конституційної юстиції. Організація і формування органів конституційного контролю. Функції, повноваження, акти, правові позиції органів конституційної юрисдикції.

Тема 13. Конституційно-судовий процес

Загальна характеристика конституційно-судового процесу. Поняття і особливості конституційного судочинства. Учасники, стадії та строки конституційного провадження. Загальна характеристика стадій конституційного провадження.

ТЕМАТИКА ЛЕКЦІЙ

Тема 2. Сучасні моделі конституцій

П л а н

1. Поняття та сутність конституції як основного закону суспільства і держави.
2. Поняття та форми реалізації установчої влади народу.
3. Форма і структура конституцій.
4. Мова і стиль конституцій.
5. Функції та юридичні властивості конституцій.
6. Класифікація конституцій.
7. Прийняття, внесення змін (поправок) до конституцій у різних країнах світу.

Тема 5. Конституційні форми безпосередньої демократії

П л а н

1. Демократія та її форми. Принцип народного суверенітету.
2. Співвідношення представницької та безпосередньої демократії.
3. Референдум (плебісцит). Народна ініціатива.
4. Види референдумів. Предмет референдумів у різних країнах.
5. Вибори. Організація і проведення виборів.
6. Принципи виборчого права.
7. Мажоритарна, пропорційна та змішана виборчі системи.
8. Виборчі цензи.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ЗАДАЧІ-КАЗУСИ

Тема 2. Сучасні моделі конституцій

П л а н

1. Поняття та сутність конституції як основного закону суспільства і держави.
2. Поняття та форми реалізації установчої влади народу.
3. Форма і структура конституцій.
4. Мова і стиль конституцій.
5. Функції та юридичні властивості конституцій.
6. Класифікація конституцій.
7. Прийняття, внесення змін (поправок) до конституцій у різних країнах світу.

З а в д а н н я

1. *Посилаючись на конкретні статті конституції, назвіть відомих мислителів і вчених, результати наукових досліджень яких знайшли своє відображення в конституціях України та інших зарубіжних держав:*

1. Жан-Жак Руссо.
2. Ганс Кельзен.
3. Джеймс Медісон.
4. Ніколло Макіавеллі.
5. Жан Боден.
6. Шарль Монтеск'є.
7. Роберт фон Моль.
8. Джеферсон.
9. Джон Локк.

2. *Виконайте співставлення конституцій США, ФРН, Китаю, Австралії та Іспанії, відповідно заповнивши табл. 1*

Таблиця 1

№ /п	Критерії	Конституція США	Конституція ФРН	Конституція Австралії	Конституція Китаю	Конституція Іспанії
1	За формою					
2	За способом тя					
3	За генезисом					
4	За порядком					
5	За терміном дії					
6	За порядком внесення змін					

3. 250 народних депутатів України внесли до парламенту законопроект «Про внесення змін до Конституції України», яким, зокрема, передбачалося, що: а) Президент України обирається парламентом, а не народом; б) в Україні запроваджується друга державна мова; в) Україна визнається федеративною державою.

Чи відповідає даний законопроект чинній Конституції України? Які існують способи прийняття та внесення змін до конституцій? Чи можна октройовані конституції вважати демократичними?

У чому полягає відмінність між поправками та змінами до конституцій?

Назвіть види конституцій згідно існуючою в науці класифікацією конституцій.

4. Конституція Китаю та деяких інших держав містить положення про провідну роль робітничого класу в суспільстві та державі. Крім того, в окремих конституціях закріплюються норми про особливий захист трудящих (Італія та ін.), політичну роль армії (Індонезія та ін.), принцип соціальної справедливості (Бразилія та ін.), що іслам є державною релігією (Саудівська Аравія та ін.).

Які положення зарубіжних конституцій здаються

вам такими, що суперечать загальнолюдським цінностям?

5. У Конституції Франції 1791р. містилося положення про те, що держава, в якій не існує поділу влади на гілки влади і не визнаються основоположні права і свободи людини, не може вважатися державою, в якій є конституція.

У чому полягає роль органічної конституції за різних політичних режимів (авторитаризм, лібералізм, фашизм)?

Чи можна вважати конституцію обмежувачем державної влади? Дайте стислу характеристику доктрині обмеженого правління.

6. До Верховної Ради України 310 народних депутатів України внесли законопроект про викладення Конституції України в новій редакції. Парламент направив цей проект до Конституційного Суду України для надання висновку щодо його відповідності вимогам статей 157 і 158 Конституції України. Суддя-доповідач по цій справі на пленарному засіданні Конституційного Суду запропонував визнати неконституційним цей проект з таких підстав:

по-перше, він передбачає ліквідацію посади прем'єр-міністра України і підпорядкування уряду безпосередньо главі держави;

по-друге, закріплює виборче право по виборах органів місцевого самоврядування за іноземцями, які на законних підставах постійно проживають на території відповідної місцевої ради.

Крім того, Конституційний Суд вказав, що перед внесенням відповідного законопроекту до парламенту не було проведено його всенародного обговорення і всеукраїнського референдуму, на якому народ мав дати згоду на зміну існуючої форми правління з парламентсько-президентської на президентську, оскільки це змінює існуючий в Україні конституційний лад, а відповідно до ст. 5 Конституції України це право належить виключно народу і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами.

Чи підтримали б ви таку пропозицію судді-доповідача (ви – суддя Конституційного Суду України)?

Чи може бути прийнятий такий законопроект?

Чим відрізняється за процедурою прийняття проекту нової Конституції України від законопроекту про викладення Конституції України в новій редакції?

Тема 5. Конституційні форми безпосередньої демократії

П л а н

1. Демократія та її форми. Принцип народного суверенітету.
2. Співвідношення представницької і безпосередньої демократії.
3. Референдум (плебісцит). Народна ініціатива.
4. Види референдумів. Предмет референдумів у різних країнах.
5. Вибори. Організація і проведення виборів. Принципи виборчого права.
6. Мажоритарна, пропорційна і змішана виборчі системи.
7. Виборчі цензи.

З а в д а н н я

30. Частина 1 ст. 71 Конституції України зазначає, що основними принципами виборів до органів державної влади й органів місцевого самоврядування є те, що вони є вільними та відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування.

У чому полягає суть цих принципів і чи закріплюються вони в законодавстві інших держав? Які ще принципи організації проведення виборів до представницьких органів закріплюються на рівні поточного законодавства?

31. Заповніть табл. 2 відповідно до виборчої системи зазначених країн.

Таблиця 2

Держава	Глава держави	Парламент
США		
Росія		
Україна		
Німеччина		
Білорусь		
Франція		
Іспанія		
Китай		
Греція		
Австрія		
Норвегія		
Швеція		
Мексика		
Польща		
Туркменія		
Японія		
Бразилія		
Єгипет		
Канада		
Іран		

32. Порівняйте виборчі системи, зазначивши в табл. 3 позитивні і негативні сторони.

Таблиця 3

Виборча система	Позитивні риси	Негативні риси
Мажоритарна виборча система		
Пропорційна виборча система		
Змішана виборча система		

33. Заповніть табл. 4 та визначте переваги і вади пропорційної виборчої системи.

Таблиця 4

	Виборча система	Позитивні риси	Негативні риси
	Мажоритарна виборча система простої більшості Мажоритарна виборча система абсолютної більшості Мажоритарна виборча система кваліфікованої більшості		

34. Заповніть табл. 5 та визначте переваги і вади мажоритарної виборчої системи.

Таблиця 5

	Виборча система	Позитивні риси	Негативні риси
	Пропорційна виборча система жорстких списків Пропорційна виборча система преференцій Пропорційна виборча система напівжорстких списків		

35. Центральна виборча комісія внаслідок підрахунку виборців на позачергових виборах народних депутатів

України встановила такий результат: за політичну партію “А” було віддано 150 тис. голосів виборців, за партію “Б” – 90 тис., “В” – 60 тис., “Г” – 45 тис., “Д” – 20 тис. (дані умовні).

Установіть: скільки мандатів отримує кожна з партій за наведеними нижче методами розрахунків (виборчих квот)? Який із них використовується в Україні: а) метод природної виборчої квоти (метод Томаса Хейра); б) правило найбільшої середньої (система Віктора д’Ондита); в) метод Імперіалі; г) датський метод; д) метод штучної виборчої квоти (метод Генрі Друна); е) метод А. Сент-Лагю; ж) скорегований метод А. Сент-Лагю? Назвіть країни, в яких використовуються вищенаведені виборчі квоти.

36. На спільній міждержавній зустрічі України з державами – членами ЄС та США за ініціативи США було підписано міжнародний договір, яким передбачено розміщення протягом наступних трьох років на території України елементів системи протиракетної оборони. Відповідно до міжнародних домовленостей їх обслуговування та забезпечення покладалося на американських та європейських військових спеціалістів. Після підписання договору було призначено проведення всеукраїнського референдуму з даного питання.

Чи потрібно проводити з цього питання референдум? Що слід розуміти під референдумом і чи є відмінність між референдумом і плебісцитом? Чи передбачає законодавство інших держав проведення референдумів і з яких саме питань?

37. *Заповніть табл. 6. Проаналізуйте питання, які не можуть бути винесені на референдум, чи сфери суспільного життя, які не підлягають регулюванню рішеннями референдумів.*

Таблиця 6

Країна	Питання, які не можуть бути винесені на референдум	Сфери, які не підлягають регулюванню рішеннями референдумів
Україна Болгарія Австрія Білорусь Польща Данія Чехія Швеція Франція Росія США Італія Португалія		

38. У ст. 5 Конституції України 1996 р. встановлено: носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ, який здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Таким чином в Основному Законі встановлюється відправне положення щодо безпосередньої й представницької форм народовладдя. У радянський період, навпаки, перевага віддавалась представницькій демократії виходячи з постулату тотожності інтересів громадянина і держави. А у ст. 3 Конституції Французької Республіки 1958 р. зазначено: “національний суверенітет належить народу, який здійснює його через своїх представників та через референдум”.

Яку з указаних форм народовладдя необхідно вважати пріоритетною в сучасному світі?

39. У виборах народних депутатів взяли участь 58 % громадян, включених до списків виборців. У розподілі депутатських мандатів взяли участь п'ять політичних партій (блоків) – суб'єктів виборчого процесу, які набрали 5 % та більше голосів виборців (34, 31, 14, 6,5 % відповідно, всього – 92 % голосів громадян, які проголосували).

Яка частина населення України представлена у Верховній Раді України? Чи можна стверджувати, що обрані таким чином народні депутати є представниками й тих громадян, які за них не голосували?

40. У державі діє пропорційна виборча система з принципом природної квоти. У конкретному багатомандатному окрузі обирається шість депутатів. Голосувало 60 тис. виборців, 5 тис. бюлетенів було визнано недійсними. Балотувалися кандидати по п'яти партійних списках. Результати голосування: партія А – 18 тис. голосів; Б – 12 тис.; В – 11 тис.; Г – 9 тис.; Д – 5 тис. Закон встановлює додаткове правило найбільшого виборчого числа.

Яка партія і скільки місць отримає? Яка партія і скільки місць отримає в разі дії правила найбільшого залишку? Скільки місць отримає кожна партія в разі застосування системи Віктора д'Онда?

Тема 9. Конституційний статус глави держави

П л а н

1. Державна влада як інститут конституційного права.
2. Інститут глави держави та його різновид.
3. Порядок і умови заміщення поста (посади) глави держави в монархіях та республіках.
4. Функції, компетенція та відповідальність глави держави.
5. Імпічмент.
6. Взаємовідносини глави держави з парламентом, урядом та іншими державними органами.

7. Акти глави держави.

Завдання

14. На четвертому році виконання своїх повноважень Президенту України виповнилося 65 років. У зв'язку із цим 162 народні депутати України звернулися до Президента України з вимогою подати у відставку у зв'язку з досягненням пенсійного віку, який передбачено чинним законодавством. Глава держави назвав цю вимогу політичним шантажем і відмовився з цих підстав достроково припиняти свої повноваження на посту Президента України.

Ваша думка з цього питання. Поясніть, як вирішується дане питання в зарубіжних країнах. Які існують конституційні підстави відставки глави держави в Україні та зарубіжних країнах?

15. *Дайте визначення наведеним нижче термінам та встановіть, посилаючись на конкретні статті, які з них отримали закріплення у Конституції України та інших держав, а зміст яких лише розкривається у конституційних положеннях:*

1. Указ.
2. Контрасигнування.
3. Нуліфікація.
4. Промульгація.
5. Вето.
6. Секретаріат.
7. Імпічмент.
8. Адміністрація.
9. Постанова.
10. Інавгурація.
11. Розпорядження.
12. Інвеститура.
13. Законопроект.
14. Пост глави держави.
15. Посада глави держави.
16. Президент.

17. Монарх.

18. Віце-президент.

16. Після вступу на пост президент видав указ про прийняття до громадянства іноземного громадянина за особливі заслуги перед державою. Незабаром парламентська тимчасова слідча комісія з'ясувала, що цей громадянин здійснював приховане фінансування виборчої кампанії президента через підставних осіб та у зв'язку із цим запропонувала достроково припинити повноваження президента в порядку імпичменту.

Чи є в даному разі підстави для імпичменту президента? Яка існує процедура усунення президента в порядку імпичменту в різних країнах? У якому співвідношенні знаходяться поняття “імпичмент” та “інаугурація”? Укажіть на існуючі взаємовідносини глави держави з парламентом, урядом та іншими державними органами.

17. Через декілька днів після принесення президентом присяги вища судова інстанція винесла рішення про відміну рішення Центральної виборчої комісії з виборів президента у зв'язку з масовими порушеннями законодавства, що мали місце в ході виборів і при підрахунку голосів.

Які наслідки може мати таке рішення суду? У разі позитивного рішення суду хто буде виконувати обов'язки глави держави? Укажіть на порядок і умови заміщення поста (посади) глави держави в монархіях і республіках.

18. Отримавши на підпис декілька прийнятих парламентом законів, президент не погодився з одним з них повністю, а з іншим – в окремих його частинах і застосував щодо них вето.

Чи правильно вчинив президент? Що означає термін “вето”? Які види вето існують у світі? Як можна подолати вето президента? Чи може президент накласти вето на закон, прийнятий шляхом референдуму?

19. Депутат парламенту запропонував притягти президента до відповідальності за державну зраду. Після цього депутата звинуватили у порушенні конституції щодо посягання на честь і гідність президента та його недоторканність.

Чи можна притягти президента до відповідальності та в якому порядку (яка процедура)? Як захищається законодавчо честь і гідність президента?

Як це питання регулюється конституціями різних країн (на прикладі США, Франції, ФРН, України). Проаналізуйте законодавство про імпичмент президента в різних країнах.

20. Чотири млн громадян зібрали підписи щодо проведення всеукраїнського референдуму про вступ України до НАТО. Президент України відмовився проголошувати відповідний референдум у зв'язку з тим, що підписи були зібрані неналежним шляхом. Крім того, він як гарант реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору не може допустити такий референдум, оскільки негативна відповідь на ньому порушуватиме Конституцію України. Тому навіть за умови дотримання процедури він такий референдум ніколи не призначить.

Чи може Президент України не проголошувати всеукраїнський референдум за народною ініціативою? Чи наділений він повноваженнями перевірки питань, що виносяться на референдум щодо відповідності Конституції України?

Яким чином Президент виконує функцію гаранта реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Організації Північноатлантичного договору?

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Нормативно-правові акти

Загальна декларація прав людини URL:
<https://www.coe.int/uk/web/compass/the-universal-declaration-of-human-rights-full-version->

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4.11.1950 р. (Конвенцію ратифіковано Законом [№ 475/97-ВР](#) від [17.07.97](#)) URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

Договір про запровадження Конституції для Європи (проект) (2003/C169/01) URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_647#Text

Договір про Європейський Союз 1992 р. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text

Договір про функціонування Європейського Союзу 1957 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text

Хартія про основоположні права Європейського Союзу 2007 р. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_524#Text

Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами 1994 р. URL:
http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_012

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. 2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України 2004 р. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text>

Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України 2010 р. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>

Основна література

1. Барабаш Ю. Г. Державно-правові конфлікти в теорії та практиці конституційного права: монографія. Харків : Право. 2008. 220 с.
2. Барабаш Ю. Г. Парламентський контроль в Україні: проблеми теорії та практики: дис. ... канд. юрид. наук. Харків : Б. в. 2003. 205 с.
3. Бориславська О. Європейська модель конституціоналізму: системно-аксіологічний аналіз : монографія . Харків : Право, 2018. 384 с.
4. Бостан С. К. Форма правління сучасної держави: проблеми історії, теорії, практики: монографія. Запоріжжя: Дике поле, 2005. 539 с.
5. Булкат М. С. Теоретико-правові засади розвитку та функціонування судової влади: монографія. Київ : Юрид. думка. 2018. 502 с.
6. Дахова І. І. Конституційно-правовий статус уряду в зарубіжних країнах: монографія. Харків: Фінн, 2008. 200 с.
7. Сухонос В. В. Державне правління: еволюція сучасних форм: монографія. Суми : Університетська книга, 2013. 310 с.
8. Державний суверенітет в умовах європейської інтеграції : монографія/ за заг. ред.: Ю. П. Битяка, І. В. Яковюка. Харків : Право, 2013. 336 с.
9. Еллинек Г. Декларация прав человека и гражданина. Одеса: Юрид. літ., 2006.
10. Ковтун В. І. Гарантії державного суверенітету України: конституційні аспекти : монографія. Харків : Фактор, 2014. 216 с.
11. Коломієць Ю. М. Правовий статус монарха в державах Близького Сходу, Магрибу та Японії. Харків. 2000. 117 с.
12. Конституційна юрисдикція: підручник / за ред. Ю. Г. Барабаша та А. О. Селіванова. Харків : Право, 2012. 168 с.
13. Конституційний процес в Україні та світовий досвід конституціоналізму : монографія. / наук. ред. Ю. С. Шемшученко. Київ : Юрид. думка, 2014. 262 с.

14. Кушніренко О. Г., Слінько Т. М. Права і свободи людини і громадянина. Харків : Факт, 2001. 431 с.
15. Процюк І. В. Поділ державної влади в умовах різних форм державного правління: монографія. Харків : Право. 2012. 583 с.
16. Речицкий В. Политический предмет конституции. Киев: Дух и Литера. 2012. 728 с.
17. Савчин М. Сучасні тенденції конституціоналізму у контексті глобалізації та правового плюралізму: монографія. Ужгород: РІК-У. 2018. 440 с.
18. Серьогіна С. Г. Форма правління: питання конституційно-правової теорії та практики. Харків : Право, 2011. 768 с.
19. Стецюк П. Б. Основи теорії конституції та конституціоналізму: курс лекцій . Ч. 1. Л., 2003. 232 с.
20. Сухонос В. В. Інститут глави держави в конституційному праві : монографія. Суми, 2011. 339 с.
21. Сучасний парламентаризм: український та світовий виміри : монографія / Нац. акад. прав. наук України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. Харків : Юрайт, 2018. 200 с.
22. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : компендіум; за заг. ред. О. В. Сердюка, І. В. Яковюка. Харків : Право, 2017. 374 с.
23. Теоретичні та практичні проблеми правового забезпечення соціально-економічного та політичного розвитку суспільства і держави: монографія / В. Ф. Опришко, Ф. П. Шульженко, О. О. Гайдюлін та ін. Київ : КНЕУ, 2006. 702 с.
24. Ткаченко Є. В. Правовий захист етнічних та мовних меншин. Харків , 2018. 315 с.
25. Ткаченко Є. В. Конституційно-правове регулювання мовних відносин : монографія / Є. В. Ткаченко. Харків: ФІНН, 2010. 336 с.
26. Форма державного правління як парадигмальна основа розвитку інституційної структури політики: монографія / І. Г. Алексеєнко ; Дніпропетр. нац. ун-т ім. О.

Гончара. Дніпро : Пороги, 2011. 428 с.

27. Чепель О. Д. Конституційно-правовий статус та професіоналізація діяльності депутатів парламенту на сучасному етапі (порівняльно-правове дослідження) : монографія. Чернівці : Рута, 2010. 254 с.

28. Шаповал В. Н. Сравнительное конституционное право. Київ: Княгиня Ольга, 2007. 413 с.

29. Шевчук С. Судовий захист прав людини: Практика Європейського Суду з прав людини у контексті західної правової традиції. Вид. 3-тє. Київ : Реферат, 2010. 848 с.

30. Шипілов Л. М. Народовладдя як основа демократичної держави : монографія. Харків: ФІНН, 2009. 216 с.

Додаткова література

1. Бигич О. Л. Конституційне будівництво та проблеми розвитку порівняльного правознавства. *Конституційне будівництво в Україні: теорія та практика: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч.. 4-й річниці Конституції України (1–3 черв. 2000 р).* Ужгород : Закарпаття, 2000. С. 81–85.

2. Бондаренко Н. О. Конституційно-правовий статус особи: теоретико-практичні засади. *Форум права.* 2016. № 4. С. 35–40

3. Букач В. Зміст конституційних політичних прав і свобод громадян. *Право України.* 2001. № 9. С. 21–23.

4. Георгіна А. Законодавча влада: поняття, правова природа, місце і роль у системі органів публічної влади. *Право України.* 2009. № 11. С. 100–118

5. Григоренко А. О. Конституційно-правовий статус народного депутата України і парламентаріїв Італії, Польщі та Угорщини: порівняльний аналіз: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2010. 24с.

6. Грובהа В. П. Система місцевого самоврядування Франції: досвід для України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2015. Вип. 32(1). С. 108–112
7. Гузій А. А. Конституційний контроль в зарубіжних країнах. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. 2018. № 8(2). С. 12–15
8. Зелінська М. Інститут глави держави в президентських системах країн Латинської Америки. *Політичний менеджмент*. 2011. № 4. С. 146–151
9. Коваль Н. В. Порівняльно-правова характеристика координаційних, консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів і служб при главі держави в зарубіжних країнах. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 1. С. 112–116
10. Колесник Г. І. Світовий досвід здійснення законотворчого процесу під час реалізації законодавчих парламентських процедур. *Державне управління та місцеве самоврядування: зб. наук. праць Дніпро*. 2012. Вип. 01(7). URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2012-01\(7\)/12kgizpp.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2012-01(7)/12kgizpp.pdf)
11. Кононенко О. Проблеми реалізації конституційного права громадян на збори, мітинги, походи і демонстрації. *Право України*. 1998. № 2. С. 48–50.
12. Тодика О. Ю. Конституційні принципи політичної системи і здійснення народовладдя. *Проблеми законності*. 2005. Вип. 72. С. 3–9 .
13. Кравцова З. С. Моделі конституційного закріплення принципів конституційного ладу. *Право і громадянське суспільство*. №1, 2014. С.27–35
14. Крусс В. И. Сравнительное правоведение и конституционная компаративистика. *Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку: зб. матеріалів міжнар. наук. симпозіуму "Дні порівняльного правознавства"* (м. Київ, 8–11 квіт. 2009 р.). Київ : Логос, 2009. С. 220–226.

15. Лукаш Е.А. Природа конституційного права громадян на об'єднання в політичні партії. *Проблеми законності*. Харків, 2001. Вип. 48.
16. Муртішева А. Загальна характеристика конституційних основ відповідальності уряду в країнах-членах ЄС. *Вісник Національної академії наук України*. 2015. № 2 (81). С. 138–146
17. Оніщук М. В. Законодавчі референдуми і законодавча референдна демократія : теоретико-методологічні та нормопроектні аспекти. *Економіка та право*. 2009. № 3 (25). С. 5–10.
18. Петренко П. Д. Деякі особливості організації діяльності органів виконавчої влади вищого рівня у країнах – членах Європейського Союзу. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2016. № 6. С. 34–38
19. Петришин О. Пропорційна виборча система: історичний досвід запровадження. *Вісник ЦВК*. 2006. № 1. С. 53–57.
20. Полянський А. Г. Моделі конституційно-правового закріплення функцій судової влади: національні тенденції та міжнародний досвід. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 2. С. 92–95
21. Портнов А. В. Особливості інституту конституційного контролю в Швейцарській Конфедерації. *Вісник Вищої Ради Юстиції*, №3 (11), 2012. С. 139–146
22. Прилуцький С. В. Судова система Республіки Польща. *Бюл. М-ва юстиції України*. 2014. № 6. С. 53–64
23. Речицький В. В. Конституція України (проект): брошура. Харків, 2007. 32 с.
24. Солодков А. А. Сучасні світові моделі суду присяжних. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Юриспруденція. 2014. Вип. 10–2(2). С. 133–135.

25. Сухонос В. В. Методологічні проблеми дослідження монархічної форми правління: термінологія і класифікація постіндустріальної епохи. *Методологічні проблеми правової науки* : матеріали Міжнар. наук. конф. 13–14 груд. 2002 р., Харків : Право, 2003. С. 165–169.
26. Цимбалістий Т. Становлення і сутність інституту конституційної юстиції. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. Вип. № 2. 2014. С. 123–129
27. Черняк Є. В. Конституційна юстиція Сполучених Штатів Америки : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2005. 182 с.
28. Шаповал В. Сутнісні характеристики місцевого самоврядування. *Право України*. 2002. № 3. С. 51–57.
29. Шарий В. І. Характеристика світових тенденцій розвитку місцевого самоврядування. *Публічне адміністрування : теорія та практика* : електрон. наук. фах. вид. Дніпропетр. регіон. ін.-ту держ. упр. НАДУ при Президентові України. 2012. Вип. 10. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/>
30. Фрицький О. Дослідження конституційного права країн світу на підставі порівняльного аналізу і в аспекті його теоретичного розвитку. *Право України*. 2008. 4. С. 164–165

Інтернет-ресурси

- <http://europa.eu> — Офіційна сторінка Європейського Союзу
- <http://www.eurotreaties.com/eurotexts.html> – тексти установчих договорів Європейського Союзу
- <http://www.euractiv.com> – медіапортал Європейського Союзу
- <http://www.europarl.europa.eu> – офіційна сторінка Європейського парламенту
- <http://ec.europa.eu> – офіційна сторінка Європейської Комісії
- <http://www.ombudsman.europa.eu/start.faces> – офіційна сторінка Європейського Омбудсмана

<https://minjust.gov.ua/acquis-communautaire> – акти acquis ЄС, перекладені на українську мову
<http://eur-lex.europa.eu/homepage.html> – пошукова система нормативних актів ЄС
<http://rada.gov.ua/> – сайт Верховної Ради України
<http://www.ccu.gov.ua/> – сайт Конституційного Суду України
<http://www.scourt.gov.ua/> – сайт Верховного Суду
<http://www.vasu.gov.ua/> – сайт Вищого адміністративного суду України
<http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>. – сайт Європейського суду з прав людини
<http://khpg.org/> – сайт Харківської правозахисної групи
<https://helsinki.org.ua/articles/ukrajinska-hromadska-hrupa-spruyannya-vykonannya-helsinskyh-uhod/> – сайт Української Гельсінської спілки з прав людини

СЕНМК

Стандартизований електронний навчально-методичний комплекс кафедри Конституційного права України. URL:

http://library.nlu.edu.ua/index.php?option=com_k2&view=itemlist&task=category&id=165:kafedra-konstituczijnogo-prava-ukraini&Itemid=151

Матеріально-технічне забезпечення навчальної дисципліни

Відкритий доступ до онлайн-ресурсів Oxford University Press, Інформаційно-правових систем ЛІГА:ЗАКОН (Система ГРАНД та Система аналізу судових рішень VERDICTUM).

Доступ можливий у залі правової інформації Навчально-бібліотечного комплексу (вул. Пушкінська 84-А, 3 поверх).

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Підготовка до практичних занять є надзвичайно важливою і необхідною, оскільки допомагає краще зрозуміти і вивчити основні теми навчальної дисципліни “Конституційне право”. Вона дає можливість оволодіти вмінням самостійно працювати із нормативними джерелами та спеціальною літературою.

Самостійна робота здійснюється у таких формах:

- виконання домашніх завдань,
- доопрацювання матеріалів лекції,
- робота в інформаційних мережах,
- опрацювання додаткової літератури,
- складання конспектів тем, що виносяться на

самостійне вивчення.

Для підготовки до всіх тем практичних занять, а також лекцій необхідно використовувати нормативні джерела, підручники та навчальні посібники.

Підготовка до практичних занять передбачає вирішення задач-казусів до відповідної теми. Усі завдання повинні виконуватися у спеціальному зошиті для практичних завдань.

Розглядаючи конкретне завдання, необхідно дослідити всі обставини казусу і чітко відповісти на поставлені після завдання запитання. Відповіді мають бути розширеними та обґрунтованими, обов’язково із посиланням на норми відповідного акта, а також на монографічне або навчальне джерело, яке використовується.

Щоб успішно виконати завдання, спочатку слід уважно прочитати умови задачі та усвідомити всі обставини, викладені в ній. Особлива увага має бути приділена деталям, оскільки саме в них може міститися інформація, яка підштовхне до прийняття правильного рішення. Виконувати задачу потрібно у точній відповідності із вказаними у фабулі обставинами, що не виключає й більш широкого трактування проблеми.

Вирішення на практичному занятті задачі-казусу

передбачає дискусію присутніх студентів. Складні питання пояснює викладач.

Остаточне розв'язання задачі – це логічно вибудована низка аргументованих доказів, суджень і висновків, які ґрунтуються на конституційному та міжнародному законодавстві.

Найбільш типовими помилками при виконанні завдання є поверховий аналіз обставин та умов за фабулою, непереконлива або неграмотна, з точки зору конституційного права, аргументація при посиланні на правову норму, взагалі відсутність посилання, неврахування рішень органів конституційної юрисдикції та Європейського суду з прав людини.

ПОТОЧНИЙ ТА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

Опис предмета курсу

Курс	Напря́м, освітньо-кваліфі-каційний рівень	Характеристика навчального курсу (структура залікового кредиту)
Кількість кредитів ECTS: 3 Загальна кількість годин: 120	93“Міжнародні відносини” 293 “Міжнародне право”	Лекції: 4 Практичні заняття: 6 Види контролю: поточний контроль, іспит

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Індивідуальна робота може включати: участь у роботі студентського наукового гуртка з конституційного права, студентських конференціях, конкурсах, олімпіадах; написання рефератів та їх презентацію; анотацію прочитаної додаткової літератури; бібліографічний опис літератури; есе та інші форми роботи.

Вибір студентом видів індивідуальної роботи здійснюється за власним інтересом та попереднім узгодженням з викладачем. Завдання для індивідуальної роботи студент отримує на початку навчального року (семестру).

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПІДГОТОВКИ

1. Конституційне право як галузь права.
2. Хто виступає суб'єктами конституційного права?
3. Які існують джерела в конституційному праві?
4. Відповідальність у конституційному праві.
5. У чому проявляється сутність конституції як основного закону суспільства і держави?
6. Які існують форми реалізації установчої влади народу?
7. Які функції властиві конституціям?
8. Яка існує класифікація конституцій?
9. Принцип обмеження влади конституцією та законами.
10. Статус політичних партій та масових громадських рухів.
11. Які існують держави за формою державного правління?
12. Що являє собою державна територія?
13. Які існують види федерацій у світі?
14. Що являє собою унітарна держава?
15. Наведіть систему адміністративно-територіального устрою унітарної держави.
16. У чому полягає відмінність між федерацією і конфедерацією?
17. Які символи відносять до державних символів?
18. Чи є відмінність між державною та офіційною мовами?
19. Назвіть форми автономії.
20. Що являє собою державний політичний режим?
21. Чи є тотожними поняття “громадяни” і “піддані”?
22. Які існують у світі правові підстави набуття громадянства?

23. Хто вирішує питання громадянства в зарубіжних країнах?

24. На яких принципах ґрунтується громадянство?

25. У чому полягає юридична природа конституційних прав, свобод та обов'язків?

26. Назвіть гарантії реалізації конституційних прав і свобод людини та громадянина.

27. Який критерій покладений в основу класифікації конституційних прав і свобод?

28. Дайте стисло характеристику особистих, політичних прав і свобод громадян.

29. Назвіть природні права людини.

30. Що являють собою позитивні права і в чому їх відмінність від негативних прав?

31. Які існують правові підстави обмеження в реалізації конституційних прав і свобод?

32. Перерахуйте державно-правові механізми захисту прав громадян.

33. Що являє собою демократія і в яких формах вона існує?

34. У якому співвідношенні знаходяться представницька і безпосередня демократія?

35. Референдум (плебісцит).

36. У чому полягає сутність народного суверенітету?

37. Які існують види референдумів?

38. Предмет референдумів у різних країнах.

39. Організація і проведення виборів.

40. Назвіть принципи виборчого права.

41. Що являє собою виборча система і які типи виборчих систем існують у світі?

42. Навіщо потрібні виборчі цензи?

43. Які існують конституційні моделі законодавчої влади?

44. Як формується парламент, його структура, основні форми діяльності?

45. Парламентські фракції, комітети та комісії.
46. Що являють собою парламентські дебати?
47. Назвіть основні етапи законодавчого процесу?
48. У чому відмінність між імунітетом та індемнітетом?
49. Які існують види депутатських мандатів?
50. Який існує порядок заміщення поста (посади) глави держави в монархіях і республіках?
51. Функції та акти глави держави.
52. Які правові підстави дострокового припинення повноважень глави держави передбачені в зарубіжних країнах?
53. Як відбувається формування уряду?
54. Глава уряду, члени уряду та їх статус.
55. Допоміжні органи уряду в різних країнах.
56. Адміністративна юстиція.
57. Які взаємовідносини органів судової влади й органів прокуратури існують в різних країнах?
58. Назвіть і проаналізуйте основні принципи організації та діяльності судової влади.
59. Які моделі конституційної юстиції існують у світі?
60. Функції та повноваження органів конституційної юрисдикції.
61. Назвіть систему, структуру та форми діяльності місцевих органів управління.
62. Які існують форми і види місцевого самоврядування?
63. Назвіть гарантії місцевого самоврядування.
64. Який статус мають депутати та посадові особи місцевого самоврядування?
65. Яке значення має термін “конституційне (державне) право”?
66. У чому полягає специфіка джерел конституційного права?
67. Чим зумовлена і в чому проявляється керівна роль конституційного права у правовій системі?

- 68.** Чим займається наука конституційного права і чим вона відрізняється від навчальної дисципліни?
- 69.** Що являє собою конституція з юридичної та соціально-політичної точок зору?
- 70.** Чому конституції вважаються юридичною базою поточного законодавства та актом найвищої юридичної сили?
- 71.** Чи мають місце відмінності по суті, змісту, формі та порядку внесення змін між Конституціями США та Великої Британії?
- 72.** Який порядок прийняття і внесення змін до конституцій видається вам найбільш демократичним й чому?
- 73.** Які ознаки покладені в основу класифікацій конституцій?
- 74.** Чим відрізняються права і свободи людини та права громадянина?
- 75.** У чому відмінність позитивного та негативного формування прав і свобод?
- 76.** Як класифікуються права, свободи та обов'язки?
- 77.** Для чого потрібні конституційні обмеження прав та свобод і як вони формулюються в конституціях?
- 78.** Що являють собою конституційні гарантії прав і свобод?
- 79.** Яке значення має громадянство для прав і свобод. Що означає право на громадянство?
- 80.** Що таке право на життя та фізичну цілісність?
- 81.** Назвіть та проаналізуйте політичні права і свободи.
- 82.** Що являє собою конституційно-правовий інститут економічної системи?
- 83.** Які існують форми власності і в чому полягає соціальна функція власності?
- 84.** Як у конституціях зарубіжних країн регулюються проблеми релігії?
- 85.** Яка політична роль засобів масової інформації?

86. У чому полягає сенс конституційних характеристик держав як демократичних, соціальних, правових, світських?

87. Що являє собою політична партія і чим вона відрізняється від інших об'єднань громадян?

88. Що означає принцип поділу влади і як він втілюється в життя в інших державах?

89. Що таке політичний плюралізм і як він співвідноситься з партійними системами?

90. Для чого потрібні вибори і чому вони використовуються для формування не всіх державних органів?

91. У чому полягає цінність основних принципів виборчого права?

92. Які існують виборчі цензи і яким є ваше ставлення до них?

93. Яка різниця між виборцем і виборником?

94. Які існують типи і види виборчих систем?

95. Які є недоліки мажоритарної, пропорційної та змішаної виборчих систем?

96. Яка соціальна цінність референдумів. У чому їх недоліки та переваги?

97. Які існують види референдумів та їх класифікація?

98. Чим відрізняється політико-територіальний поділ від адміністративно-територіального?

99. Що являє собою адміністративний округ?

100. Яке співвідношення між автономією та самоврядуванням?

101. Як співвідносяться форма правління і форма територіального устрою?

102. Чим федерація відрізняється від унітарної держави і конфедерації?

103. Що являє собою форма правління?

104. Чим відрізняється монархія від республіки?

105. У чому полягає відмінність виборчої монархії (ОАЕ, Малайзія) від республіки з пожиттєвим президентом?

106. Поняття державного режиму і його співвідношення з формою правління.

107. У чому полягає відмінність між парламентарними і дуалістичними формами правління?

108. Чи можливо на підставі тексту конституції визначити державний режим відповідної країни?

109. Що являє собою парламент і чи можна без нього обійтися?

110. Яке місце займають парламенти в системі поділу влади?

111. До якого виду відносять парламенти Італії та Німеччини з точки зору класифікації парламентів за рівнем їх компетенції?

112. Що являє собою закон в матеріальному та формальному значеннях?

113. Які функції виконують парламенти?

114. У чому проявляється представницький характер парламенту?

115. Яке значення мають бюджетні та податкові повноваження парламенту?

116. Що являє собою ратифікація і денонсація міжнародного договору?

117. Які існують форми парламентського контролю?

118. Що являє собою делеговане законодавство і які тут функції парламенту?

119. Які існують двопалатні системи парламенту і навіщо вони потрібні?

120. Який взаємозв'язок між порядком формування верхньої палати і які її повноваження?

121. Яке значення має інститут розпуску парламенту (палати)?

122. Які існують системи організації керівництва палатами парламенту і парламенту в цілому? Чому в двопалатних парламентах, як правило, не має посади голови парламенту?

123. У чому відмінність вільного та імперативного

мандатів у теорії та на практиці?

124. У чому полягає відмінність між індемнітетом та імунітетом?

125. Які існують взаємовідносини між парламентаріями й політичними партіями, членами яких вони є?

126. Яка існує залежність складу парламентаріїв від виборчих систем?

127. Як відрізняється статус парламентської опозиції при різних формах правління?

128. Яка різниця між сесією та засіданням?

129. Для чого утворюються комітети парламенту (палати)?

130. Що являє собою законодавчий процес і які його стадії?

131. Що таке органічний та конституційний закони?

132. Які органи та посадові особи підзвітні парламентам (палатам) і в чому це виражається?

133. У чому полягає взаємозалежність парламентського контролю за діяльністю уряду та парламентською відповідальністю останнього?

134. Чим відрізняється запитання парламентарія уряду чи члену уряду від запиту?

135. Що таке інтерполяція? При яких формах правління вона можлива і чому?

136. Якими можуть бути результати парламентських розслідувань?

137. У яких формах виражається політична відповідальність уряду перед парламентом? При яких формах правління вона має місце і чи носить юридичний характер?

138. Чим відрізняється вотум недовіри від відмови в довірі?

139. Які відмінності імпічменту (чи іншої подібної процедури) від політичної парламентської відповідальності?

140. У чому полягає різниця між депутатом і делегатом?

141. У чому суть виконавчої влади і як вона співвідноситься з адміністративною владою, державним управлінням?

142. Як співвідносяться при різних формах правління глава держави і глава виконавчої влади?

143. Які існують взаємовідносини глави держави із законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади при різних формах правління?

144. Які види відповідальності глави держави?

145. Що являє собою уряд і його співвідношення з кабінетом?

146. Що робить і за що відповідає уряд?

147. Чим зумовлений різний порядок формування уряду в різних країнах?

148. Які взаємовідносини уряду із законодавчою та судовою владами?

149. Як співвідноситься відповідальність уряду із відповідальністю глави держави, які є відмінності між ними та в чому схожість?

150. Що являє собою судова влада і в чому її призначення?

151. Які взаємовідносини судової влади з іншими гілками влади?

152. Що являє собою магістратура?

153. Які принципи судового процесу містяться в конституціях більшості країн світу?

154. Чим відрізняється адміністративна юстиція від адміністративної юрисдикції?

155. Що являють собою органи прокуратури в різних країнах світу?

156. Які існують в світі моделі конституційної юстиції?

157. Чому французьку конституційну раду не можна вважати конституційним судом?

158. Чим конституційне судочинство відрізняється від цивільного та кримінального?

159. Місцева адміністрація, яка сформована

місцевим представницьким органом чи обрана населенням, – це орган управління чи самоврядування?

160. Що являє собою місцеве самоврядування?

161. Які існують у світі системи місцевого самоврядування?

162. Які існують основні моделі організації публічної влади на місцях?

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ

Підсумкове оцінювання рівня знань студентів з конституційного права здійснюється на основі результатів індивідуальної роботи студентів та підсумкового контролю знань студентів (ПКЗ) за 100-бальною шкалою. Завдання та індивідуальні роботи студентів оцінюються в діапазоні від 0 до 40-ка балів; завдання, що виносяться на ПКЗ, – від 0 до 60 балів.

ПКЗ проводиться у формі іспиту з вузлових питань, що потребують творчої відповіді та уміння синтезувати отримані знання із сучасними політико-правовими проблемами.

Конкретний перелік питань, які охоплюють зміст навчальної дисципліни, та критерії оцінювання екзаменаційних завдань доводяться до студентів на початку навчального року. До екзаменаційного білета включаються три питання з порівняльного конституційного права.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни виставляються в залікову книжку.

На іспиті можна отримати 60 балів із зменшенням 5 балів за кожен нижченаведену оцінку:

- 5 (A) – 60 балів;
- 4 (B) – 55; 4
- (C) – 50;
- 3 (D) – 45;
- 3 (E) – 40; 2 (FX) – 35;
- 2 (F) – 30.

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою для заліку	Оцінка за 100-бальною шкалою, що використовується в НЮУ
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	зараховано	90 – 100

B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками		80 – 89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75 – 79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків		70 – 74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60 – 69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати		не зараховано
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс	0 – 34	

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

Варіант 1

1. Як ви вважаєте, конституція – це:

- а) основний закон держави;
- б) основний закон суспільства;
- в) основний закон держави і суспільства;
- г) основний закон суспільства і держави.

2. До принципів засад конституційного ладу відносять:

- а) принцип колегіальності;
- б) принцип гласності;
- в) принцип народного суверенітету;
- г) принцип збалансованого розвитку регіонів.

3. Назвіть, що з перерахованого є ознакою суверенної держави:

- а) власне законодавство;
- б) грошова одиниця;
- в) державні символи;
- г) всі відповіді є правильними.

4. Назвіть форму державного устрою, за якого частини держави є державними утвореннями з певною політичною самостійністю:

- а) автономія;
- б) федерація;
- в) конфедерація;
- г) співдружність.

5. Виберіть правильне продовження фрази: “нові конституції майже завжди ...”:

- а) передають політичну владу новій еліті;
- б) встановлюють республіканський устрій;

- в) розширюють народне представництво;
- г) передають політичну владу буржуазії.

6. Сутність правової держави полягає у:

- а) соціальному захисті населення;
- б) пануванні права над політикою;
- в) інтеграції до європейської спільноти;
- г) наявності розгорнутої системи законодавства.

7. До інститутів громадянського суспільства відносять:

- а) армію;
- б) парламент;
- в) політичні партії;
- г) органи місцевого самоврядування.

8. До релігійних організацій не відносять:

- а) міністерство з питань релігії;
- б) релігійні навчальні заклади;
- в) монастирі;
- г) релігійні громади.

9. Основними учасниками інформаційних відносин є:

- а) держава;
- б) громадяни;
- в) юридичні особи;
- г) всі відповіді є правильними.

10. Ідея обмеженого правління полягає в обмеженні:

- а) державної влади її власними рішеннями;
- б) можливості народу впливати на владу;
- в) державної влади конституцією;
- г) повноважень судової влади.

11. Об'єктом конституційно-правового регулювання виступає:

- а) виборча комісія;
- б) глава держави;
- в) депутатський запит;
- г) адміністративно-територіальні одиниці.

12. Юридичними властивостями конституції є:

- а) демократизм;
- б) установчий характер;
- в) легітимність;
- г) поділ влади.

13. Найбільш повно ідеї конституціоналізму втілені в:

- а) американському конституціоналізмі;
- б) європейському конституціоналізмі;
- в) українському конституціоналізмі;
- г) радянському конституціоналізмі.

14. Виборча застава – це:

- а) внесок кандидатом певної суми грошей без їх повернення;
- б) внесок кандидатом певної суми грошей у фонд партії, яка висунула його кандидатуру;
- в) застава майна для отримання грошей на проведення передвиборної кампанії;
- г) внесок кандидатом певної суми грошей на рахунок держави з поверненням цієї суми за певних умов.

15. Якщо депутат парламенту голосує за свою кандидатуру на виборах, то яке він здійснює при цьому виборче право:

- а) активне;
- б) пасивне;
- в) суб'єктивне;
- г) об'єктивне.

16. Дострокове відкликання депутата можливе

при:

- а) вільному мандаті;
- б) позбавленні мандата главою держави;
- в) імперативному мандаті;
- г) позбавленні мандата в буржуазних недемократичних державах.

17. Укажіть, які із перелічених нижче держав належать до парламентських республік:

- а) Франція;
- б) Італія;
- в) Мексика;
- г) Україна.

18. Дайте відповідь, який із суб'єктів США не є штатом:

- а) Канзас;
- б) Колумбія;
- в) Мічиган;
- г) Міннесота.

19. Автономна Республіка Крим (АРК) в Україні – це:

- а) політична автономія;
- б) адміністративна автономія;
- в) напівполітична автономія;
- г) законодавча автономія.

20. Студенти – організатори мітингу напередодні його проведення:

- а) попросили дозволу у ректора;
- б) повідомили ректора про проведення мітингу;
- в) звернулися за дозволом про проведення мітингу в мерію;
- г) запросили представника комісії з нагляду за проведенням мітингу.

Варіант 2

1. Єдиним джерелом влади в державі є:

- а) корінні народи;
- б) нація;
- в) парламент;
- г) монарх.

2. Зазначте, хто має право ратифікувати міжнародні договори:

- а) глава держави;
- б) парламент;
- в) уряд;
- г) народний референдум.

3. Оберіть правильний варіант відповіді на запитання, чи може держава визнаватися “узурпатором влади”:

- а) ні, не може, бо влада народу – це і є державна влада;
- б) може, поки мова йде про напад на іншу державу;
- в) так, може, якщо йдеться про первісну владу народу;
- г) держава – це і є втілення влади, отже, вона не може бути її узурпатором.

4. До принципів засад конституційного ладу належить:

- а) принцип таліона;
- б) принцип таємного голосування;
- в) принцип державного суверенітету;
- г) принцип гласності.

5. Сутність соціальної держави полягає у:

- а) соціальному захисті населення;
- б) пануванні права над політикою;
- в) наявності розгалуженої системи законодавства;

г) інтеграції до європейської спільноти.

6. Фінансування політичних партій забороняється здійснювати:

- а) громадським організаціям;
- б) іноземним державам;
- в) громадянам;
- г) приватним підприємствам.

7. Діяльність політичних партій може бути примусово припинена шляхом:

- а) заборони;
- б) тимчасової заборони;
- в) реорганізації;
- г) саморозпуску.

8. Укажіть, хто виступає суб'єктом конституційно-правового регулювання:

- а) державна територія;
- б) глава держави;
- в) публічна влада;
- г) референдум.

9. Назвіть дату прийняття першої конституції в Європі:

- а) 1704 р.;
- б) 1710 р.;
- в) 1791 р.;
- г) 1878 р.

10. Укажіть, коли була створена так звана “Конституція П. Орлика”:

- а) 1710 р.;
- б) 1732 р.;
- в) 1789 р.;
- г) 1795 р.

11. Назвіть функції конституції:

- а) законність;
- б) особливий порядок захисту конституції;
- в) консолідує;
- г) поділ влади.

12. Легітимність конституції – це:

- а) принципи конституції;
- б) функції конституції;
- в) юридичні властивості конституції;
- г) соціологічна властивість конституції.

13. До основних особистих прав особи звичайно відносять:

- а) право на страйк;
- б) право на житло;
- в) право на свободу совісті;
- г) право на працю.

14. Укажіть, що є правовою підставою для в'їзду іноземця в державу:

- а) віза;
- б) закордонний паспорт;
- в) паспорт і віза;
- г) всі відповіді правильні.

15. Абсентеїзм виборців – це:

- а) заклик до бойкоту виборів;
- б) відмова від реєстрації;
- в) неявка виборців на виборчі дільниці;
- г) масове ухилення від участі у виборах.

16. Укажіть, які з вказаних держав відносять до монархій:

- а) Австрію;
- б) Анголу;
- в) Австралію;

г) Алжир.

17. До складу Італії входять 20 автономних областей, які охоплюють всю територію країни. Італія – це:

- а) проста держава;
- б) складна унітарна держава;
- в) регіоналістична держава;
- г) вона не підпадає під жодну класифікацію.

18. Дайте відповідь, чи можуть суб'єкти федеративних держав вийти зі складу федерації:

- а) можуть, бо вони є суверенними;
- б) не можуть;
- в) можуть при певних сприятливих умовах;
- г) можуть, якщо не проти буде сама держава, до складу якої вони входять.

19. Вертикальний поділ влади – це:

- а) підпорядкування виконавчої влади законодавчій;
- б) відносини федерації із її суб'єктами;
- в) підпорядкування суддів тільки закону і власній совісті;
- г) вертикаль виконавчої влади.

20. Концепція єдності та поділу влади:

- а) виключають один одну;
- б) поєднуються;
- в) поєднуються при певному тлумаченні цих концепцій;
- г) це взагалі взаємовиключні поняття.

Варіант 3

1. Назвіть країну, у якій парламент має необмежену законодавчу компетенцію:

- а) ФРН;
- б) Україна;

- в) Австрія;
- г) Нова Зеландія.

2. Укажіть, що із наведеного переліку не відносять до форм парламентського контролю:

- а) вотум недовіри;
- б) парламентське розслідування;
- в) затвердження державного бюджету;
- г) процедуру інтерполяції.

3. Дайте відповідь, у якій із вказаних країн існує монокамеральний парламент:

- а) ФРН;
- б) Росії;
- в) Австрії;
- г) Ізраїлі.

4. Верхня палата парламенту формується не шляхом виборів у:

- а) Японії;
- б) Китаї;
- в) Великій Британії;
- г) Іспанії.

5. Віковий ценз для депутата парламенту встановлюється 30 років в:

- а) Бельгії;
- б) Франції;
- в) Італії;
- г) Туреччині.

6. Дайте відповідь, що означає термін “іммунітет”:

- а) заборона арешту будь-якого депутата;
- б) особиста недоторканність члена парламенту та захист з боку парламенту від судового переслідування;
- в) неможливість притягнення депутата до юридичної

відповідальності взагалі;

г) гарантія не притягнення депутата до будь-якої юридичної відповідальності.

7. Укажіть, у яких країнах не існує несумісності депутатського мандата і посади члена уряду:

- а) Великій Британії;
- б) Люксембурзі;
- в) Нідерландах;
- г) Таїланді.

8. Глава держави є символом влади та держави в:

- а) Португалії;
- б) Японії;
- в) Україні;
- г) ФРН.

9. Назвіть країну, в якій функції глави держави виконує одноосібний монарх, який обирається правлячою сім'єю (династією):

- а) Об'єднані Арабські Емірати;
- б) Японія;
- в) Малайзія;
- г) Кувейт.

10. Країною, в якій президент обирається колегією виборців, є:

- а) В'єтнам;
- б) Швейцарія;
- в) США;
- г) Фінляндія.

11. Не допускається повторне обрання президентом однієї і тієї самої особи у:

- а) Франції;

- б) Єгипті;
- в) Мексиці;
- г) Італії.

12. Абсолютизм є (абсолютним вето наділений глава держави) в:

- а) Греції;
- б) Люксембурзі;
- в) Саудівській Аравії;
- г) Чехії.

13. Термін “федеральний уряд” законодавчо закріплений у державах:

- а) Індія;
- б) Колумбія;
- в) Австрія;
- г) ФРН.

14. Парламентський спосіб формування уряду застосовується в:

- а) Румунії;
- б) Чилі;
- в) Уругваї;
- г) Україні.

15. Політична відповідальність уряду одночасно перед парламентом і главою держави має місце в:

- а) Узбекистані;
- б) Італії;
- в) Бельгії;
- г) Португалії.

16. Основною ознакою романо-германської моделі судових систем є:

- а) активна роль судді в судовому процесі;
- б) змагальність судового процесу;
- в) широка практика виборності суддів;

г) застосування виключно апеляційної форми оскарження судових рішень.

17. Дайте відповідь, у яких країнах існує змішана форма оскарження судових рішень, яка поєднує риси апеляції та касації:

- а) США;
- б) Німеччині;
- в) Україні;
- г) Індії.

18. Верховний суд як найвища судова інстанція вирішує питання про конституційність нормативно-правових актів у:

- а) Бельгії;
- б) Чехії;
- в) США;
- г) Норвегії.

19. Суддю призначає Вища судова рада в:

- а) Аргентині;
- б) Франції;
- в) Угорщині;
- г) Болгарії.

20. Суддя може бути позбавлений недоторканності тільки в порядку імпичменту у:

- а) Японії;
- б) Молдові;
- в) Франції;
- г) Португалії.

Варіант 4

1. Позачергові сесії Верховної Ради України скликаються:

- а) головою парламенту;
- б) Президентом України;
- в) Прем'єр-міністром України;
- г) секретарем РНБОУ.

2. Агітацію по виборах глави держави не можуть вести:

- а) члени виборчих комісій;
- б) політичні партії;
- в) довірені особи кандидатів;
- г) громадяни, які проживають за кордоном.

3. Закони набувають чинності після:

- а) їх остаточного ухвалення;
- б) підписання головою парламенту;
- в) підписання главою держави;
- г) оприлюднення в офіційному виданні.

4. На змішаній основі верхня палата парламенту формується в:

- а) Україні;
- б) Росії;
- в) Польщі;
- г) Австрії.

5. Укажіть, у якій із країн верхня палата парламенту обирається на дев'ять років:

- а) ФРН;
- б) Франції;
- в) США;
- г) Чехії.

6. Індемнітет – це:

- а) заборона арешту будь-якого депутата;
- б) гарантія не притягнення депутата до будь-якої юридичної відповідальності;
- в) особиста недоторканність члена парламенту та

захист з боку парламенту від судового переслідування;

г) право парламентаря не нести юридичної відповідальності за дії, пов'язані із парламентською діяльністю як у період здійснення депутатських повноважень, так і після їх закінчення.

7. Глава держави структурно не належить до жодної із гілок влади в:

- а) Бельгії;
- б) Польщі;
- в) Італії;
- г) Індії.

8. Укажіть, в якій державі функції глави держави виконує колегіальний орган, обраний парламентом на встановлений строк:

- а) Канаді;
- б) Сан-Маріно;
- в) Швейцарії;
- г) Андоррі.

9. Удосконалена кастильська (шведська система престолонаслідування) існує в:

- а) Бельгії;
- б) Іспанії;
- в) Нідерландах;
- г) Швеції.

10. Країною, в якій президентом може бути обраний будь-який громадянин, якому виповнилося 50 років, є:

- а) Італія;
- б) Індія;
- в) Індонезія;
- г) Іран.

11. На сім років президент обирається в:

- а) Австрії;

- б) Єгипті;
- в) Німеччині;
- г) Туреччині.

12. Глава держави може застосовувати “кишенькове вето” в:

- а) Мексиці;
- б) США;
- в) Австрії;
- г) Еквадорі.

13. З’ясуйте, що означає термін “контрасігнатура”:

- а) акт глави держави скріплюється підписом прем’єр-міністра або відповідного міністра;
- б) акт глави держави готується за його вказівкою відповідною компетентною посадовою особою;
- в) після підписання акта главою держави цей акт повинен бути прийнятий до виконання;
- г) глава держави своїм підписом скріплює акт прем’єр-міністра чи відповідного міністра.

14. Позапарламентський спосіб формування уряду застосовується у:

- а) Грузії;
- б) США;
- в) Перу;
- г) Чорногорії.

15. Звинувачення у вчиненні кримінальних злочинів проти членів уряду висуваються парламентом в:

- а) Росії;
- б) Україні;
- в) Білорусі;
- г) Бельгії.

16. Англосаксонська модель судових систем діє у:

- а) Франції;
- б) Новій Зеландії;
- в) Україні;
- г) Німеччині.

17. Американська модель спеціалізованого конституційного контролю діє в:

- а) Аргентині;
- б) Австрії;
- в) Андоррі;
- г) Афганістані.

18. Конституційний контроль здійснюється Конституційним трибуналом у:

- а) Швеції;
- б) Грузії;
- в) Португалії;
- г) Польщі.

19. Суддю призначає глава держави в:

- а) США;
- б) Чехії;
- в) Австрії;
- г) Македонії.

20. За пропозицією палат парламенту, уряду, Вищої ради судової влади глава держави призначає суддю в:

- а) Італії;
- б) Іспанії;
- в) Індії;
- г) Ірані.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ІСПИТУ

1. Поняття і предмет конституційного права.
2. Суб'єкти конституційного права.
3. Норми конституційного права.
4. Конституційні правовідносини: поняття, структура, підстави виникнення.
5. Конституційне правопорушення: поняття, склад, санкції.
6. Джерела конституційного права.
7. Відповідальність у конституційному праві.
8. Поняття та сутність конституції як основного закону суспільства і держави.
9. Поняття та форми реалізації установчої влади народу.
10. Форма і структура конституції.
11. Функції та юридичні властивості конституцій.
12. Класифікація конституцій.
13. Порядок прийняття, внесення змін (поправок) до конституцій.
14. Конституційний лад і його засади.
15. Соціальна, правова, демократична держава.
16. Принцип обмеження влади конституцією і законами.
17. Принцип верховенства права як складова конституційного ладу.
18. Конституційно-правові засади політичної системи.
19. Статус політичних партій та масових громадських рухів.
20. Держава і релігія.
21. Порівняльний аналіз конституційного регулювання статусу особи в сучасному світі.
22. Конституційні засади економічної системи.
23. Державний суверенітет і поділ влади.

24. Державні символи та державна (офіційна) мова.
25. Форма державного правління.
26. Форма державного устрою.
27. Види федерацій у різних країнах.
28. Унітарна держава.
29. Система адміністративно-територіального устрою.
30. Автономія: поняття, форми, види.
31. Державний (політичний) режим: поняття і різновиди.
32. Засади конституційного статусу людини та громадянина.
33. Інститут громадянства (підданства): поняття, підстави набуття та припинення громадянства.
34. Принципи громадянства.
35. Конституційні права і свободи та обов'язки: поняття, юридична природа та гарантії.
36. Класифікація конституційних прав.
37. Види та характеристика особистих, політичних та інших прав людини і громадянина.
38. Природні і позитивні права.
39. Правові підстави обмеження в реалізації конституційних прав і свобод громадян.
40. Державно-правові механізми захисту прав громадян.
41. Міжнародно-правові механізми захисту прав громадян.
42. Демократія та її форми.
43. Співвідношення представницької і безпосередньої демократії.
44. Принцип народного суверенітету.
45. Референдум (плебісцит).
46. Народна ініціатива.
47. Види референдумів.
48. Предмет референдумів у різних країнах.
49. Вибори. Організація і проведення виборів.

50. Принципи виборчого права.
51. Типи виборчих систем у різних країнах світу.
52. Виборчі цензи.
53. Конституційні моделі законодавчої влади.
54. Загальна характеристика представницьких органів.
55. Формування парламенту, його структура та склад.
56. Основні форми діяльності парламенту.
57. Парламентські фракції, комітети та комісії.
58. Парламентські дебати.
59. Законодавчий процес.
60. Конституційний статус депутатів.
61. Депутатський мандат.
62. Імунітет та індемнітет.
63. Конституційні засади інституту народного захисника (омбудсмена).
64. Державна влада як інститут конституційного права.
65. Інститут глави держави та його різновиди.
66. Порядок і умови заміщення поста (посади) глави держави в монархіях та республіках.
67. Функції, компетенція, акти та відповідальність глави держави.
68. Взаємовідносини глави держави з парламентом, урядом та іншими державними органами.
69. Імпічмент глави держави.
70. Система органів державної влади.
71. Формування уряду.
72. Компетенція та акти уряду.
73. Глава уряду, члени уряду та їх статус.
74. Політична відповідальність уряду.
75. Організація виконавчої влади в умовах різних форм державного правління.
76. Допоміжні органи уряду в різних країнах.
77. Загальне вчення про судову владу.
78. Адміністративна юстиція.

- 79.** Взаємовідносини судової влади і органів прокуратури в різних країнах.
- 80.** Суд присяжних.
- 81.** Конституційне правосуддя в механізмі правової охорони та захисту конституції.
- 82.** Основні принципи організації та діяльності судової влади.
- 83.** Статус суддів.
- 84.** Моделі конституційної юстиції.
- 85.** Організація і формування органів конституційного контролю.
- 86.** Функції та повноваження органів конституційної юрисдикції.
- 87.** Акти та правові позиції органів конституційної юрисдикції.
- 88.** Поняття та засади місцевого управління.
- 89.** Система, структура та форми діяльності місцевих органів.
- 90.** Форми та види місцевого самоврядування.
- 91.** Теорії місцевого самоврядування.
- 92.** Порівняльний аналіз діяльності органів самоврядування в різних державах світу.
- 93.** Гарантії місцевого самоврядування.
- 94.** Статус депутатів та посадових осіб місцевого самоврядування.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Загальний розрахунок годин лекцій, практичних занять, самостійної роботи.....	5
Програма навчальної дисципліни «Конститу-ційне право».....	7
Тематика лекцій.....	11
Плани практичних занять та задачі-казуси.....	12
Інформаційне забезпечення навчальної дисципліни.....	24
Самостійна робота студентів.....	32
Поточний (модульний) та підсумковий контроль знань студентів.....	34
Індивідуальна робота студентів.....	34
Питання для самопідготовки.....	35
Критерії оцінки успішності студентів.....	44
Тестові завдання.....	46
Контрольні питання для підготовки до іспиту..	62

Навчальне видання

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА
ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ**

“КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО”

для студентів 2 курсу факультету № 7
заочної форми навчання

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 93 «Міжнародні відносини»
спеціальності 293 «Міжнародне право»

Укладачі: СЛІНЬКО Тетяна Миколаївна,
БАЙРАЧНА Лариса Кімівна,
КУШНІРЕНКО Олександр Георгійович,
ЛЮБЧЕНКО Олексій Олександрович

Відповідальний за випуск *Т. М. Слінько*

Редактор *Л. Русанова*
Комп'ютерна верстка Ю. Бойко